

Waardevol Tiel

WERKGROEP VOOR CULTUURHISTORIE EN LEEFOMGEVING
UITGAVE DECEMBER 2021 NO. 11

WAARDEVOL TIEL

voortzetting van:
Milieuwerkgroep Tiel

www.waardevoltiel.nl

Voorzitter:
Arnoud Reijnen

Secretaris:
Nancy Hageman
Simon Vestdijkstraat 19
4003 DX Tiel
[miss_nancyhageman@
hotmail.com](mailto:miss_nancyhageman@hotmail.com)
0655121210

Penningmeester:
Ronald van Lith
Meidoornstraat 12
4001 ZE Tiel
rhvanlith@gmail.com
contributies/donaties
ING betaalrekening:
NL17INGB0003386081
t.n.v.

“WAARDEVOL TIEL”
werkgr cultuurhistorie/leef-
omg. te Tiel
BIC : INGBNL2A

Info en contact:
waardevoltiel@gmail.com

De Sint Elisabethsvloed van 1421

“Daags na St. Elisabeth woedde er ‘s nachts zo’n hevige storm dat de wind met orkaankracht in Tiel verschillende huizen omver blies en in Holland door dijkdoorbraken veel schade aanrichtte.

Tweeduizend mensen zijn, naar men zegt, verdronken. Bijna heel Holland is, evenals Vlaanderen en Zeeland, ondergelopen. Hierdoor kwam ook de Grote Zuid Hollandse Waard onder te staan en ging verloren.” Aldus de Chronicon Tielense, de Tielse Kroniek uit 1450. Water en watersnood staan in de ziel van ons land gegrift. Marsman vatte het in woorden: ‘de lucht hangt er laag en de zon wordt er langzaam in grijze veelkleurige dampen gesmoord, en in alle gewesten wordt de stem van het water met zijn eeuwige rampen gevreesd en gehoord’.

Iedereen heeft beeld bij een watersnood. Letterlijk, de opnamen van de watersnood in 1953, het hoge water van 1995 en recent natuurlijk de beelden van Limburg. Niet voor niets worden in de Betuwe de dijken verzwaaard. Die beelden hebben een emotionele lading. We hebben het meegemaakt. De mensen die slachtoffer waren vertellen hun verhalen. Dat ligt bij de Sint Elisabethsvloed anders. Het was ook een andere vorm van watersnood dan wij in het recente verleden zagen. De Sint Elisabethsvloed is geschiedenis. Geschiedenis die nog steeds relevant is. Er zijn drie overstromingen op de naamdag van Sint Elisabeth, patrones van de caritas. In 1404, in 1421 en in 1424. Die eerste overstroming raakte vooral de Vlaamse kust. Een zware noordwesterstorm joeg in 1421 het water op. Water dat ook in de rivieren hoog stond. Er waren twee dijkdoorbraken in de Groote Waard, die pas een eeuw was ingepolderd. Eén in het zuidwesten, de andere bij Werkendam.

De Sint Elisabethsvloed van 1424 zorgde voor het ontstaan van de Hollandse Biesbosch. In 1421 konden de gaten in de dijken niet snel gedicht worden. Ze werden steeds breder en dat leidde ertoe dat de Biesbosch ontstond. Grondverzet was het werk van mensen met schoppen en kruiwagens. Het ontstaan van de Biesbosch was een geleidelijk verlopend proces. Volgens de laatste historische gegevens waren er enkele tientallen slachtoffers. Mythevorming maakte er 100.000 van. Maar er verdwenen wel zo'n dertig dorpen en buurtschappen van de kaart.

Het verhaal brengt een aantal zaken samen. Holland was in twee kampen gespleten door de Hoekse en Kabeljauwse twisten. Dijken en waterhuishouding waren minder belangrijk. Politiek en waterhuishouding hangen samen. Waar de politieke verdeeldheid regeert, wordt de aandacht voor andere zaken minder. Dat is in het licht van de klimaatdiscussie een nog steeds geldige les.

Een tweede factor is dat het niet alleen om een stormvloed ging. Er was hoogwater in de rivieren. Het is die combinatie geweest die de dijkdoorbraken veroorzaakten. Het geeft aan dat het waterbeheer niet alleen over de zee of de rivier gaat. Het gaat om het beheer van het watersysteem in groter verband. Ook dat is een inzicht van de laatste decennia, neergelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water. Water verenigt Europa en maakt Europees beleid nodig.

De derde factor is dat er een verband is tussen menselijk handelen en de Sint Elisabethsvloed. Dat was het Darinkdelven of de Moertering. Zout was onmisbaar, schaars en kostbaar. Het veen in het westen van Brabant bevatte zout. Het werd opgegraven, gedroogd en verbrand. De as werd vervolgens gemengd met zeewater in grote ketels die dan droog gestookt werden. Maar het proces was natuurlijk een aantasting van de kust. Ook dat is een nog steeds belangrijke les, het milieu en de natuur verwaarlozen doe je op eigen risico. Dat is door de top in Glasgow nog eens onderstreept. En overigens, waar ingepolderd wordt en de ondergrond uit veen bestaat, droogt het uit en klinkt het in. Nederland poldert zich de diepte in, nog steeds. Ook dat is een uitdaging van onze tijd.

De erfenis van de Sint Elisabethsvloed is de Biesbosch. Ooit het enige zoetwatergetijdengebied in Europa. Dat komt nu met de opening van de Haringvlietsluizen weer een beetje terug. De Biesbosch zorgt voor het drinkwater van Rotterdam. De Biesbosch is een natuurgebied van internationale allure, verblijfplaats van de bever, de zeearend, de ganzen en tal van andere soorten planten en dieren. Volledig terecht een nationaal park en een Natura 2000 gebied. Een gebied waar mensen zich ontspannen, varen, vissen en van de natuur genieten. Een weldaad van de natuur. Zijn we toch weer bij de patroonheilige van liefdadigheid.

In 1421 stroomde het water over het land. Niet voor het eerst, niet voor het laatst. De Sint Elisabethsvloed is een gebeurtenis uit het verleden. De lessen die getrokken kunnen worden uit die Sint Elisabethsvloed zijn nog altijd actueel. Dat maak het de moeite waard om er bij stil te staan.

Arnoud.

Notulen van de vergadering van Waardevol Tiel op 4 november 2021

Aanwezig: Jan van Doesburg, Bert van Setten, Ronald van Lith, Ton Schiltmans, Peter Schipper (notulen).

Verhinderd: Arnoud Reijnen en Nancy Hageman.

Opening. Ton opent bij afwezigheid van voorzitter Arnoud de vergadering.

Notulen. De notulen van 7 oktober 2021 worden goedgekeurd.

Mededelingen en stukken. Ronald vertelt over zijn moeilijkheden om bankzaken via zijn vaste telefoon te regelen. Er wordt gezocht naar een oplossing. Nette heeft van ons een fles wijn en een Jumbo plaatjesboek ontvangen als dank voor het mogen gebruiken van de prachtige vergaderruimte in haar huis.

Extra agendapunten. Geen.

Actiepunten. Willemswaard. We hadden gehoopt meer te vernemen over de eventuele aansluiting van de beheergroep van de Willemswaard bij Waardevol Tiel.

Door afwezigheid van Arnoud valt er nu geen nadere informatie over te geven.

Kascontrole. Volgende vergadering zal penningmeester Ronald van Lith de jaarstukken ter vergadering meenemen. Daar zullen de dan aanwezigen de stukken en de kas controleren. Nadrukkelijk wordt nog eens gezegd dat dan ook de eventuele achterstallige contributies van leden geïnd dienen te zijn. **Dijkverzwaring.** In de vorige vergadering werd hierover gesproken en met name over de verzwaring van het stadsfront van Tiel. Ook de coupure voor de Waterpoort zal worden aangepakt. Is het mogelijk dat daarbij de coupuremuren worden gedekt met een zogenaamde ezelsrug, zoals dat op oude afbeeldingen is te zien? Bert overlegt hierover met de coördinator dijkverzwaring. Jan zal een foto van de oude coupure opzoeken. **Platanen.** Bert meldt dat de Platanen langs de Ophemertsedijk ter hoogte van de Rietmattenstraat in het kader van de dijkverzwaring moeten verdwijnen. Hij zal bij de ter zake ingestelde commissie aanklaarten om nieuwe te planten. **Erfgoed Symposium.** De vereniging Oudheidkamer voor Tiel en Omstreken heeft Waardevol Tiel gevraagd om weer een erfgoed symposium te organiseren. In één van onze vorige vergaderingen opperde Ton het idee dit keer dan het landschap centraal te stellen, maar dan wel in een breed kader. Ton refereert aan een minisymposium dat Waardevol Tiel in het verleden organiseerde en waarbij de toenmalige wethouder verbaasd over de feiten en omstandigheden, vooral betreffende het plan Overlinge (bouwen in het kwetsbare Lingelandschap), niet te kennen. Mede daarom is het aantrekkelijk om op een komend symposium het landschap centraal te zetten, met ook aandacht voor zaken die daarmee te maken hebben, zoals monumentale boerderijen, steenbakkerijen, kromme akkers, het Lingelandschap etc. De ideeën moeten met de Oudheidkamer worden kortgesloten, waarna een werkgroep er mee aan de slag kan. Als datum voor het symposium mikken we op najaar 2022. **Jaarverslag:** wordt gemaakt door Arnoud. **Overleg** met wethouder Frank Groen. Het geplande overleg van oktober ging niet door in verband met de terugkeer van een Thorarol naar het Tielse museum in aanwezigheid van de wethouder.

In plaats van Arnoud zal Bert, naast Peter, namens Waardevol Tiel aan het overleg met de wethouder deelnemen. JEKA fabriek aan de Jacob Cremerstraat. Dit industriële monument staat al jaren te verkrotten. Renovatie is misschien mogelijk, maar zal grote investeringen vergen, niet alleen wat betreft restauratie van de gebouwen, maar ook de sanering van de vervuilde grond. Raadslid Maureen Klijn heeft zich via haar 'stadsfabriek' het lot van dit stuk Tiels erfgoed aangetrokken. Bert zal contact met haar leggen en informeren naar haar plannen, stand van zaken en dergelijke. **Werkkelders.** De werkkelders aan de Oliemolenwal, met jaartalsteen 1802, hebben nog steeds de belangstelling van Waardevol Tiel. Restauratie zou dit stuk van de wal verfraaien en ook de wandelaar op het pad 'onderlangs' meer beleving kunnen bieden. Eerst eens uitzoeken wie de eigenaar van de kelders is.

Wat verder ter tafel komt en rondvraag. Het oude weeshuis aan het Hoogeinde nr. 2 baart ons zorgen. Het verval en de slechte staat van onderhoud zijn duidelijk zichtbaar. Het sierlijke smeedijzeren hek op het bordes is verdwenen. Er is inmiddels een restauratieplan opgesteld, waarbij ook de dienst RCE is betrokken.

Ronald vraagt of er iets bekend is van een overkoepelende VVE, waarin eigenaren van veel Tielse panden zich verenigd zouden hebben. Ons is daarvan niets bekend.

Vergaderdata. De data zijn verschoven van de eerste zaterdagmiddag van de maand naar de eerste donderdagavond van de maand. Dit levert op 5 mei 2022 een probleem op; dus wordt die bijeenkomst dan verschoven naar 12 mei 2022.

Actiepunten. Oplossen bankzaken: Ronald en Arnoud. **Willemswaard:** Arnoud.

Kascontrole: allen. **Aanschrijven leden contributie:** Ronald. **Dijkverzwaring:**

Arnoud en Bert. **Foto oude coupure:** Jan. **Platanen:** Bert. **Erfgoedsymposium:** allen.

Jaarverslag: Arnoud. **Overleg wethouder:** Bert en Peter. **JEKA fabriek:** Bert. **Werkkelders:** allen.

Vergadering 2021

Aanvang 19.30 uur.

Plaats: Kerkstraat 32.

Donderdag 2 december.

Agenda voor Waardevol Tiel 2 december 2021.

Opening.

Notulen van donderdag 4 november 2021.

Mededelingen en stukken.

Vaststellen extra agendapunten.

Afspraken en actiepunten van de vorige vergaderingen.

Wat verder ter tafel komt.

Rondvraag.

Sluiting.